Οι Γκερίλλες της Μονίκ Βιττίγκ, «Ένα επικό ποιήμα για το αντάρτικο της ασυνέχειας»

Στην ελληνόφωνη βιβλιογραφία για το φύλο και τη φεμινιστική θεωρία η Μονίκ Βιττίγκ αναφέρεται συχνά ως «φεμινίστρια της διαφοράς» και της «γυναικείας γραφής». Το λογοτεχνικό της έργο καθαυτό ωστόσο είναι λιγότερο γνωστό και σχεδόν – μέχρι πρότινος- καθόλου μεταφρασμένο στα ελληνικά, με την εξαίρεση κάποιων αποσπασμάτων από τη συλλογική κειμένων *Η στρέιτ σκέψη και άλλες εργασίες* (*The Straight mind and other essays*, 1992) – το βιβλίο της που κυκλοφόρησε πρώτα στα αγγλικά.

Οι *γκερίλλες*, το δεύτερο μυθιστόρημα που έγραψε η Βιττίγκ κυκλοφόρησε το 1969. Ένα χρόνο αργότερα έκανε την εμφάνιση του στη Γαλλία δημιουργημένο μέσα στον κατακλυσμιαίο Μάη του ‘68 το Κίνημα για την Απελευθέρωση των Γυναικών (MLF), του οποίου η Βιττίγκ ήταν ένα από τα εμβληματικά ιδρυτικά του μέλη. Ήταν επίσης ιδρυτικό μέλος πολλών ριζοσπαστικών φεμινιστικών και λεσβιακών ομάδων, όπως οι Gouines Rouges, που ήταν και η πρώτη συγκροτημένη πολιτική λεσβιακή ομάδα στη Γαλλία.

Οι εσωτερικές συγκρούσεις στο φεμινιστικό κίνημα, η περιθωριοποίηση της λεσβιακής οπτικής και η οριστική της ρήξη με το MLF- που περιγράφηκε από την ίδια ως πολύ τραυματική εμπειρία-την οδήγησε να εγκαταλείψει το Παρίσι και μαζί με τη συντρόφισσα της σκηνοθέτρια Σάντη Ζάιγκ να μετακομίσουν στις ΗΠΑ. Εκεί με έντονο το αίσθημα της αποξένωσης από τις κινηματικές διεργασίες της προηγουμένης περιόδου, αλλά και κουβαλώντας τις πλούσιες εμπειρίες από αυτές η Βιττίγκ επεξεργάστηκε θεωρητικές προσεγγίσεις για το φύλο και το σώμα. Εξάλλου, είχε γράψει λίγο νωρίτερα μέσα από τις φωνές των *Γκερίλλων* της«Παρ όλα τα δεινά που θέλουν να με συντρίψουν/εγώ είμαι πάντα σταθερή όσο το τρίποδο καμίνι»

Η Βιττίγκ ανέπτυξε μια ριζοσπαστική προσέγγιση λεσβιακού υλισμού που αμφισβητούσε το κυρίαρχο έμφυλο ετεροσεξουαλικό καθεστώς φύλου, το οποίο αναπαράγεται και ως μια «μορφή σύμπραξης» της πατριαρχίας με τον καπιταλισμό. Στη θεωρητική της προσέγγιση απορρίπτονται όλες οι καθιερωμένες έμφυλες κατηγορίες, μεταξύ άλλων και η κατηγορία γυναίκα, ακριβώς γιατί κανονικοποιούν εκδοχές έμφυλης επιτελεστικότητας μέσα στο κυρίαρχο καθεστώς φύλου. Η αδυναμία αμφισβήτησης αυτού του κανονικοποιημένου ετεροσεξουαλικού καθεστώτος από μεγάλη μερίδα του ριζοσπαστικού φεμινιστικού κινήματος στη Γαλλία, υπήρξε και η βασική πηγή της απομάκρυνσης και τελικά ρήξης της με αυτό. Η Βιττίγκ εξάλλου υποστήριζε ότι το ριζοσπαστικό

φεμινιστικό κίνημα κατέληξε να διεκδικεί μια βελτίωση του συσχετισμού εντός της πατριαρχίας και του καπιταλισμού.

Οι γκερίλλες αποτελούν μεταξύ άλλων μια μυθοπλαστική – επική προοικονομία του θεωρητικού - φιλοσοφικού έργου της Βιττίγκ. Πρόκειται για ένα λογοτεχνικό έργο που έρχεται σε ρήξη τόσο με τις καθιερωμένη αφηγηματική φόρμα όσο και σε σχέση με το περιεχόμενο. Το υβριδικό αυτό κολλάζ εικόνων διαμορφώνεται μέσα από εναλλαγές αφηγηματικών υποκειμένων, τις "elles" και μέσα από τους τρίτους αλληλοσυμπληρούμενους μεταξύ τους αφηγηματικούς κύκλους. Η ανατροπή της «παλαιάς τάξης»-*Αυτή η τάξη πρέπει να διαρραγεί*- προϋποθέτει την αναμέτρηση με τα στοιχεία αυτού του κόσμου που τη συγκρότησε. Και για τον λόγο αυτό, μέσα στο κείμενο εμφανίζονται όλες οι κυρίαρχες μορφές της ανθρωπολογίας της νεωτερικότητας.

Στο τέλος του βιβλίου περιλαμβάνεται ένα σημείωμα που έγραψε η συγγραφέας το 1994 – δηλαδή εικοσιπέντε χρόνια μετά την πρώτη κυκλοφορία του βιβλίου- με κάποιες διευκρινίσεις σχετικά με το κείμενο και κυριότερα σχετικά με τις προθέσεις της και τους πολιτικούς στόχους του βιβλίου. Στο κείμενο αυτό η Βιττίγκ με την ωριμότητα της χρονικής απόστασης από τη συγγραφή του βιβλίου, αναφέρεται στη μεθοδολογία της συγγραφής, στις φιλοσοφικές και λογοτεχνικές αναφορές που εγκιβωτίζονται στην ιστορία, στα σύμβολα και στη χωροχρονική ασυνέχεια. Το επίμετρο αυτό δεν λειτουργεί τόσο επεξηγηματικά – η αναμέτρηση με το περιεχόμενο του κειμένου παραμένει «καθήκον» της αναγνώστριας- αλλά συμβάλλει περισσότερο στην τεκμηρίωση της ανάγκης να αμφισβητήθει μέσα από μια πράξη λόγου το δυαδικό σύστημα της νεωτερικής γενεαλογίας. Ακόμη κι αν η συγγράφισσα δεν αρνείται ότι και η ίδια και το επικό της ποίημα είναι ένα μέρος αυτής της τελευταίας. Όπως γράφει « (..)οικειοποιούμαι τον κόσμο για να τον αρνηθώ, μόνο και μόνο για να τον αρνηθώ ευθύς αμέσως»

Το μοναδικό στοιχείο που μοιράζεται/αποκαλύπτει είναι αυτό της κενοτοπικής τέχνης και στην ερμηνεία που αποδίδει η ίδια σε μια ενδεχόμενη εφαρμογή της τέχνης αυτής στη λογοτεχνική γραφή: «την πράξη της δημιουργίας κενών διαστημάτων, τη διάτρηση της φράσης σε γραμματικό επίπεδο, την αποσταθεροποίηση της συμβατικής τάξης του λόγου».

Η μετάφραση του βιβλίου από την Έφη Γιαννοπούλου είναι μια σημαντική συμβολή καθώς κάνει προσβάσιμο στην ελληνική γλώσσα ένα εξαιρετικά απαιτητικό κείμενο, το οποίο αποτελεί μια σπουδαία συμπύκνωση φορμαλιστικού πειραματισμού και ιστορίας της φεμινιστικής σκέψης. Θα μπορούσε να διαβαστεί με πολλαπλούς τρόπους και διάθεση: είτε ως ένα μυθιστόρημα επικής φανταστικής μυθοπλασίας, είτε ως μια εισαγωγή στην αμφισβήτηση του δυαδικού καθεστώτος φύλου.

Μονικ Βιττίγκ, *Οι γκερίλλες*, μτφρ: Έφη Γιαννοπούλου, Αθήνα: Εκτός Γραμμής, 2026

Εικαστικό εξωφύλλου: Ανθή-Παρασκευά Βελουδογιάννη (Κολάζ με μεικτά μέσα, 2025)

Σημειώσεις

Το ομώνυμο κείμενο της συλλογής μεταφράστηκε στα ελληνικά από την ομάδα gender asphyxia. Η μετάφραση είναι διαθέσιμη εδώ

Μονικ Βιττίγκ, *Οι γκερίλλες*, μτφρ: Έφη Γιαννοπούλου, Αθήνα: Εκτός Γραμμής, 2026, σ.131

Στο ίδιο, σ.126

Στο ίδιο, σ. 156

Στο ίδιο, σ.219